

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Avli Gellii Noctivm|| Atticarvm Li-||bri Vndevi||ginti

Gellius, Aulus

Venetiis, 1515

Liber XVI.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-724024](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-724024)

parabat. In his ædibus erat memoratissima illa ima-
 go Ialysi Protogenis manu facta illustris pictoris. Cu-
 ius operis pulchritudinem, præstantiamq; ira perci-
 tus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad De-
 metrium cum his uerbis. Quæ malum inquit ra-
 tio est, ut tu imaginem istam uelis incendio ædium fa-
 cto disperdere? Nam si nos omnes superaueris: et op-
 pidum hoc totum ceperis: imagine quoq; illa ite gra,
 et incolumi per uictoriam potieris. Sin uero nos uin-
 cere obsidendo nequiueris: petimus consideres ne tur-
 pe tibi sit: quia non potueris bello Rhodios uincere:
 bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex le-
 gatis audiuit, oppugnatione desita, et imagini, et ci-
 uitati peperat.

AULI GELLII NOCTIVM ATTICA

RVM COMMENTARII.

LIBER XVI.

Verba Musonij græce digna, atq; utilia audiri,
 obseruariq;. Eiusdem utilitatis sententia à M. Cato-
 ne multis ante annis Numantiae ad equites dicta.

Caput

Primum.

Doleſcentuli cum etiam tum in ſcholis
 eſſemus, ἐν τοῦ μὴ μάτιον hoc græ-
 cum, quod adpoſui, dictum eſſe à Mu-
 ſonio philoſopho audiebamus. Et quo-
 niam uere, atq; luculente dictum, uer-

A. G E L.

bisq; est breuibus, & rotundis uinctum, perquam libenter memineras. ἂν τὶ πράξις καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος διχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τὶ ποιήσις ἀειχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ διχεται, τὸ δὲ ἀειχρὸν μένει. Postea istam ipsam sententiam in Catonis oratione, quā dixit Numantia apud equites: positam legimus. Quæ & si laxioribus paulo, longioribusq; uerbis comprehensa est: præquam illud græcum, quod diximus: quoniam tamen prior tempore, antiquiorq; est, uenerabilior uideri debet.

Catonis
sententia.

- » Verba ex oratione hæc sunt. Cogitate cum animis uestris, siquid uos per laborem recte feceritis: labor ille a uobis cito recedet: bene factum a uobis, dum uiuatis: non abscedet. sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis: uoluptas cito abibit: nequiter factum illud apud uos semper manebit.

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi, differendiq; & quæ sit eius legis reprehensio.

Caput

II.

Egem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quapiam re quærat, disputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut respondeas, tum ne amplius quid dicas, quā id solum, quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non seruent, et aut plus, aut aliter quā sunt rogati, respondeant: existimantur rudes, indoctiq; esse: disputandiq; morem, atq; rationem non tenere. hoc quidem, quod dicunt in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Inde finitus namq; in explicabilisq; sermo fiet: nisi interrogationi

bus, responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus, sed enim esse quædam uidentur, in quibus si breuiter, & ad id, quod rogatus fueris, respondeas: capiare. Nam si quis his uerbis interroget: postulo ut respondeas, Desieris ne facere adulterium an non? ut cunq; dialectica lege responderis, siue aias, seu neges: hærebis in captione, tum si te dicas adulterum, quã si neges. sed quod minus est in interrogatione, id est adeddum. Nam qui facere aliquid non desinit: non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captiois, et nequaquam procedere ad id potest, ut colligi, concludi q; possit, eum facere adulterium: qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiucula facient: in qua hæreere eos necessum est? nihil amplius quã quod interrogati erunt, responderint. Nam si ita ego istorum aliquem rogem. Quicquid non perdidisti, habeas ne an non habeas? postulo, aut aias, aut neges, ut cunq; breuiter responderit: capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere: quos non perdidit. sin uero habere se dixerit: colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur, cautiusq; ita respondebitur, quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. sed huiusmodi responsio non fit ex lege, quã diximus. Plus enim quã quod rogatus est, respondet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiosas interrogationibus respondendum.

Quantã ratione effia dixerit Erasistratus medicus, si abus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia

possit, & tolerari fames, uerbaq; ipsa Erasistrati sunt
per ea rescripta. Caput III.

U^m Phauorino Romæ dies plerūq; totos e-
ramus. Tenebatq; animos nostros homo il-
le fandi dulcissimus. atq; eum quoquo iret,
quasi ex lingua prorsum eius capti prosequeremur.
Ita sermonibus usquequaq; amoenissimis demulce-
bat. tum ad quendam ægrum cum isset uisere, nosq;
cum eo unā introissemus: multaq; ad medicos, qui in
forte ishc erāt: ualitudinis eius gratia oratione gra-
ci dixisset: ac ne hoc quidem iquit, mirum uideri de-
bet, quod cum antehac semper edundi fuerit adpe-
tens: nunc post imperatam iediam tridui, omnis eius
adpetitio pristina elanguerit. Nam quod Erasistratus
scriptum reliquit iquit, propemodum uerum est. Esuri-
tionem faciunt inanes, patentesq; intestinorum fi-
bræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hian-
tia. quæ ubi cibo complentur: aut inanitate diu-
tina contrahuntur: & conuiuent: tunc loco: in qui ci-
bus capitur: uel stipato, uel adducto, uoluntas capiendi
eius, desiderandiq; restinguitur. Scythas quoq; ait
eūdē Erasistratum dicere, cum sit usus, ut famem lon-
gus tolerent: fasciis uentrem strictissime circumligere.
Ea uentris compressione esuritionem posse depleri
creditum est. hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmo-
di alia adfabulissime dicebat. Nos autem postea, cum
librum forte Erasistrati legeremus *διὰ πείρω πρῶ-
τον*, id ipsum in eo libro, quod Phauorinum audie-
bamus dicere: scriptū offendimus. uerba Erasistrati
ad eam

ad eam rem pertinentia, hæc sunt.

ἰλαγὸς μεθὰ δὴ παρὰ τὴν ἰαχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσπιτοῖσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πᾶν παρακολουθεῖ ὑπερον δὲ οὐκέτι.

Deinde paulum infra.

ἐπιστρέφοντες δὲ εἰσι καὶ οἰσχύθαι ὅταν διὰ τινὰ καῖρον ἀσπιτῶνται ἀλιτεῖν, ζῶναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασπῆν ὡς τῆς πείνης αὐτοῦς ἤπῃον ἐνοχλοῦσι. χεῖρον δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τοῦτο οὐ πεινώσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπώκηται ἢ κένωμα οὐκ ἔχει.

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis nō tolerabilem, quā græci βούλιμον, καὶ βούπειναν appellant: in diebus frigidissimis multo facilius acci- dere ait, quā cum serenum, atq; placidum est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerumq; tempore oriatur, non dum sibi esse compertus dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt. ἀπορον δὲ καὶ δρόμενον ἐπιπέφωσεν, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμῶντων διατι ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τούτο γίνετα ἢ ἐν ταῖς ὀδίαις.

Quo ritu, quibusq; uerbis feccialis Po. Ro. bellum indicere solitus sit ijs, quibus Po. Ro. bellum fieri iusserat. Et item in quæ uerba conceptum fuerit ius iurandum de furtis militaribus sancendis, Et uti militis scripti intra prædictum diem, in loco certo frequentarent, causis quibusdā exceptis, propter quas id ius iurandum remitti æquum esset. Cap. IIII.

A. GEL.

Incus in libro III de re militari facalem
 c Po. Ro. bellum idicentem hostibus, telumq;
 in agrum eorum iacentem hisce uerbis uti
 scripsit. Quod Po. Hermundulus, hominesq; populi
 Hermunduli aduersus Po. Ro. bellum fecere: deli-
 quer. q; quodq; Po. Ro. cum Po. Hermundulo, homi-
 nibusq; Hermundulis bellum iussit: Ob eam rem ego
 Po. q; Ro. Po. Hermundulo, hominibusq; Hermundi-
 lis bellum indico, facioq;. Item in libro eiusdem Cin-
 cij de re militari V. ita scriptum est. Cū delectus an-
 tiquitus fieret, & milites scriberentur: in ius iuran-
 dum eos tribunus militaris adigebat in uerba hæc.
 In magistratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P.
 filij COS. in exercitu decemq; millia passuum propè
 fertum non facies, dolo malo, solus, neq; cum pluri-
 bus, pluris numi argentei, in dies singulos. Extra ha-
 stam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, faci-
 lam, siquid ibi inueneris, sustuleris'ue, quod tuum
 non erit: quod pluris numi argentei erit: uti tu ad C.
 Lælium C. filium COS. L. 'ue Cornelium P. filium
 COS. siue ad quem eorum iusserit, proferas, aut pro-
 fitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, su-
 stuleris'ue dolo malo. Aut domino suo, cuium id cū
 sebis esse: reddes: uti quod recte factum esse uoles.
 Militibus autem scriptis dies præfiniebatur, quo die
 adessent, & ut citati COS. responderent. Deinde ita
 concipiebatur ius iurandum, ut adessent, his additis
 exceptionibus, nisi harunce quæ causa erit, funus mi-
 miliare, feriæ denicales Calendæq;, quæ non eius rei
 causa in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus

ibi esset. Morbus fonticus auspiciū ue, quod sine
 piaculo præterire non liceat. sacrificiū ue an-
 niverſarium quod recte fieri non posset, nisi ipſus eo
 die ibi sit, ius, hostis ue, status, conditū ue dies cum
 hoste, sicuti eorum harunce, quæ causa erit, tum se
 postridie quàm per eas causas licebit, eo die uentu-
 rum, aditurūq; eum, qui eum pagum, uicum,
 oppidū ue delegerit. Item in eodem libro uerba
 hæc sunt. Miles cū die, qui prædictus est, aberat:
 neq; excusatus erat: infrequens dabatur. Item in li-
 bro sexto hoc scriptum est. Ala dictæ exercitus, e-
 quitum ordines, quod circum legiones dextra, sini-
 straq; tanquam alæ in auium corporibus locaban-
 tur. In legione sunt centuriæ sexaginta, manipuli tri-
 gentæ, cohortes decem.

uestibulum quid significet, deq; eius uocabuli re-
 tionibus.

Caput

V.

Leraq; uocabula, quibus uulgo utimur,
 neq; tamen liquido scimus quid ea proprie,
 atq; uere significant: sed incompertam,
 et uulgariam traditionem rei non ex-
 plorata secuti, uidemur magis dicere quod uolu-
 mus, quàm dicimus. Sicuti est uestibulum uer-
 bum in sermonibus celebre, atq; obuium, non o-
 mibus tamen, qui illo facile utuntur: satis specta-
 tum. Animaduerti enim quosdam, haud quaquam
 indoctos uiros opinari uestibulum esse partem do-
 mus primorem, quam uulgus atrium uocat.

F 2

Cælius Gallus in libro de significatione uerborum,
 quæ ad ius ciuile pertinent: secundo: uestibulum esse
 dicit non in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed lo-
 cum ante ianuam domus uacuum, per quem uia a-
 ditus, accessusq; ad ædes est, cū dextra, sinistraq; in-
 ter ianuam, tecta q; quæ sunt uie iuncta, spatium
 relinquatur. Atq; ipsa ianua procul a uia est area
 uacanti intersita. quæ porro huic uocabulo ratio sic
 queri multum solet. sed quæ scripta legi, ea ferme
 omnia inconcinna, atq; absurda uisa sunt. Quod sul-
 pitium autem A pollinarem memini dicere uirum ele-
 ganti sciētia ornatum, huiusmodi est. V e particula,
 sicuti quædam alia, tum intensionem significat, tum
 minutionem. Nam uetus, & uehemens alterū ab æta-
 tis magnitudine compositum, elisumq; est: alterum a
 mentis ui, atq; impetu dicitur. V e scum autem, quod
 ex ue particula, & e sca copulatum est, utriusq; diuer-
 sæ significationis um capit. A liter enim Lucretius
 uescum salem dicit ex edendi intentione. A liter Luc-
 lius uescum appellat cum edēdi fastidio. Qui domos
 igitur amplas antiquitus facebant, locum ante ianuā
 relinquebant: qui inter fores domus, et uiam medius
 esset. In eo loco qui dominum eius domus salutatum
 uenerant: prius quā admitterentur, consistebant, &
 neq; in uia stabant, neq; itra ædes erant. Ab illa er-
 go grandis loci consistione, & quasi quadam stabula-
 tione uestibula appellata sunt spatia (sicuti diximus)
 grandia ante fores ædium relicta, in quibus starent
 qui uenissent: prius quā in domum intronmitterentur.
 Meminisse autem debemus id uocabulum non sem

per à ueteribus proprie, sed per quasdam tralatio-
nes esse dictum. Quæ tamē ita sunt factæ, ut ab ista,
de qua diximus, proprietate non longe descuerint.
Sicut illud in. VI. Virgilij.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus orci
Luctus, & ultrices posuere cubilia curæ.

Non enim vestibulum priorem partem domus infer-
re esse dicit. Quod obrepere potest, tanquam si ita di-
catur. Sed loca duo demonstrat extra ora fores, uesti-
bulum, & fauces. Ex quibus & vestibulum appel-
lat ante ipsam domum, & ante ipsa orci penetralia.
Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uesti-
bulum adiretur.

Hofia, quæ dicuntur bidentes, quid sint, & quā
ob causam ita appellatæ sunt, superq; ea re P. Ni-
glij, & Iulij Higiniij sententiæ.

Caput

VI.

Edeutes Gratia Brūdusium nauem aduer-
tinus. Ibi quispiam linguæ latinæ literator
Roma à Brundusinis accersitus experium-
dum sese ulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oble-
tamenti gratia. Erat enim fessus, atq; languens ani-
mus de aestu maris, legebat barbare, insciteq; Virgilij
septimum, in quo libro hic uersus est.

Centum lanigeras mactabat rite bidentes.

Et iubebat rogare se si quis quid omnium rerum uel-
let dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam de-
meratus, docēs ne inquam nos magister, cur bidentes
dicantur, Bidentes inquit, oues appellatæ, idcircoq;

F 3

Lanigeras dixit, ut oves planius demonstraret. Post
hac inquam uidebimus, an oves solæ (ut tu ais) biden-
tes dicantur. Et an Pomponius A tellanarum poeta,
in gallis transalpinis errauerit: cum hoc scripsit,

- Mars tibi uoueo facturum,
- Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogavi ecquam scias esse huiusce no-
cabuli rationem. Atq; ille nihil contactus, sed nimium
quantum audacter: Oues inquit, bidentes dictæ, qd
duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæ so-
inquam duos solos per naturam dentes habere ouem
uidisti? Ostentum. n. est, & placulis factis proceran-
dum. Tum ille permotus mihi, & irritatus, quare in-
quit ea potius: quæ à grammatico quæreda sunt. Nō
de ouium dentibus u piliones percontantur. Facetas
nebulonis hominis risi, & reliqui. P. aut Nigidius in
libro, quem de extis composuit: bidentes appellari ait
non oves solas, sed omnes bimas hostias, neq; tamen
dixit apertius cur bidentes: sed quod ultro existima-
bamus, id scriptum inuenimus in commētarijs quibus-
dam ad ius pontif. pertinentibus, Bidennes primo di-
ctas litera immissa, quasi biennes. Tum longo usu
loquendi corruptam esse uocem, & ex bidenibus bi-
dentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facili-
us. Higinus tamen Iulius, qui ius pontif. non uidetur
ignorasse, in IIII librorum, quos de Virgilio fecit,
bidentes appellari scripsit hostias, quæ per ætatem du-
os dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui.

- Quæ bidens est inquit, hostia oportet habeat dentes
- octo, sed ex ijs duo cæteris altiores, per quos appareat

ex minore ætate, in maiorem transcendisse. Hæc Hæ-
 gni opinio, an uera sit, non argumentis, sed oculis in-
 dicari potest.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius, petulan-
 tiusq; finxit: et quod multis item uerbis utitur, de qui-
 bus an sint latina, quæri solet.

Caput VII.

Laberius in mimis, quos scriptitauit, oppido
 quam uerba finxit prælicenter. Nam et
 Mendicamonium dicit, et mœchimonium,
 et adulterionem, adulteritatemq; pro adulterio, et
 depudicitiam pro stuprauit, et abluuium pro dilu-
 uio, et quod in mimo ponit, quem Cophinum scripsit,
 manuatus est pro furatus est. Et item in fullone fu-
 rem manuarium appellat.

Manuari inquit, pudorem perdidisti,
 multaq; alia huiusmodi nouat: neque non obsoleta
 quoque, et maculantia ex sordidioris uulgi usu po-
 nit, quale est in staminarijs.

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.
 Et elutriare lintea, et labandria dicit: quæ ad la-
 uandum sint data, et collicior inquit in fullonicam.

Et quid properas, et quid præcurris Caldonia?
 Item in restione, Calabarrinuculos dicit: quos uul-
 gus Calaburriones. Item in compitalibus malas ma-
 laxauit. Item in catomemnone.

Hic est inquit, ille gurdus, quem ego
 Me abhinc duos menses ex Africa

- » Venientem excepisse tibi narraui.
 Item in mimo, qui inscribitur, natta, I. Cippum di-
 cat, & obbam, & camelliam, & pictatium, & ca-
 pitium, induis inquit, capitium tunicae pittaicum.
 Præterea in anna peranna, gubernium pro governa-
 tore, & planum pro sycophanta, et nanum pro pu-
 milione dicit: quãquam planum pro sycophanta M.
 quoq; Cicero in oratione scriptum reliquit, quã pro
 Cluentio dixit. Atq; itẽ in mimo, qui saturnalia iscri-
 ptus est, botulum pro farcimine appellat, & homi-
 nem leenam pro leui, item in necromantia coctionem
 peruulgatẽ dicit, quem ueteres arulatore dixerunt.
- » Verba Laberij hæc sunt. Duas uxores, hoc hercle
 » plus negotij est (inquit cocio sex ædiles uiderat.) Sed
 enim in mimo, in quem scripsit A lexandream, eo-
 dem quidem modo, quo uulgu, sed probe, latineq; u-
 sus est græco uocabulo. Emplastrum enim dixit
 οὐδέτερος, ut isti nouitij semidocti, uerba ex eo mi-
 mo adposui.
- » Quid est ius iurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, & quid à nostris appellatum
 sit ἀξιωμα, quod dialectici dicunt, & quædam a-
 lia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur.

Caput

VIII.

» Vm in disciplinas dialecticas induca, atq;
 c imbui uellemus: necessum fuit adire, atq; co-
 gnoscere quas uocant dialectica εἰσαγωγὰς,
 tum in primo περὶ ἀξιωματων discendum que
 M. Varro aliàs profata, aliàs prologia appellat.

commentarium de proloquijs Lælij docti hominis,
qui magister Varronis fuit: studiose quaesivimus.

Eamq; in pacis bibliotheca repertum legimus. sed
in eo nihil edocenter, neq; ad instituendum explana-
te scriptum est. Fecisse q; videtur eū librū Lælius sui
magis admonendi, quā aliorum docendi gratia. Re-
diximus igitur necessario ad græcos libros: ex qui-
bus accepimus ἄξιωμα definitum esse his uerbis
αὐτὸν ἄποτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ.

Hoc ego supersedi uertere: quia nouus, & inconditis
uocibus utendum sit: quas pati aures per insolētiā
uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua latina
ad Ciceronem IIII & XX expeditissime ita finit.
Proloquium est sententia, in qua nihil desyderatur.
Erit autem planius, quid istud sit: si exemplum eius
dixerimus. ἄξιωμα igitur, siue id proloquium di-
cere placet: huiusmodi est. Annibal Poenus fuit. Sa-
pio Numantiam deleuit. Milo cædis damnatus est.

Neq; bonum est uoluptas, neq; malum. Et omnino qe
quid ita dicitur, plena, atq; perfecta uerborum sentē-
tia, ut id necesse sit aut uerum, aut falsum esse, id à
dialecticis ἄξιωμα, id est oratio uerum, aut falsum
plene significans appellatum est à M. Varrone, sicuti
dixi, proloquiū. A Marco autem Cic. pronuntiatū.
Quo ille tamē uocabulo tantisper uti se attestatus est:
quoad melius inquit, inuenero. sed quod græci
ἐπιμύειον ἄξιωμα dicunt, id alij nostrorum ad
iunctum, alij connexum dixerunt. Id connexum ta-
le est. Si Plato ambulat, Plato mouetur. Si dies est, sol
super terras est. Item quod illi συμπεπλεγμένον,

A. G. E. L.

nos uel coniuictum, uel copulatum dicimus: quod
 est eiusdem modi. P. Sapia Pauli filius, & bis COS.
 fuit et triumphauit, et censura functus est, et collega
 in censura L. Mumij fuit. In omni autem coniuicto,
 si unum est mendacium, etiam si cetera uera sunt:
 totum esse mendacium dicitur. Nam si ad ea omnia,
 quæ de Sapione illo uera dixi, addidero, & Anni-
 balem in Africa superauit, quod est falsum: unuer-
 sa quoq; illa, quæ coniuicte dicta sunt: propter hoc
 unum, quod falsum accesserit, quæ simul dicentur, ue-
 ra non erunt. Est item aliud, quod graeci *διεξαρμείον*
ἀξίωμα, nos disiunctum proloquium dicimus. Id
 huiusmodi est. Aut malum est uoluptas, aut bonum,
 aut neq; bonum, neq; malum est. Omnia autem, quæ
 disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet. Eo-
 rumq; opposita *ἀντιθέμενον* graeci dicunt. Ea quoq;
 ipsa inter se aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiungun-
 tur: unum esse uerum debet, falsa cetera. Quod si
 aut nihil omnium uerum, aut omnia, plurâ ue, quam
 unum uera erunt: Aut quæ disiuncta sunt, non pu-
 gnabunt: aut quæ opposita eorum sunt, contraria in-
 ter sese non erunt: tunc id disiunctum mendacium est,
 & appellatur *παραδιεξαρμείον*, sicuti hoc est in
 quo quæ opposita non sunt contraria, aut curris, aut
 ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se aduersa
 sunt: sed opposita eorum non repugnant. Non am-
 bulare enim, & non stare, & non currere contra-
 ria inter sese non sunt: quoniam contraria ea dicitur
 tur: quæ simul uera esse non queunt. Possis enim si-
 mul, eodemq; tempore, neq; ambulare, neque stare,

neq; currere. sed hoc iam breue ex dialectica liba-
 merum dedisse nunc satis erit. Atq; id solum adden-
 dum, admonendumq; est, quod huius disciplinæ stu-
 dium, atq; cognitio in principijs quidē tetra, et asper-
 nabilis, in suauisq; esse, & inuicilis uideri solet. sed
 ubi aliquantū processeris: tum deniq; & emolumen-
 tum eius in animo tuo dilucebit: & sequetur quædā
 discendi uoluptas insatiabilis. Cui sanē si modū non
 fereris: periculum non mediocre erit: ne ut plerique
 alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris, atq; mæãdris,
 nunquam apud sirenios scopulos consenescas.

Quid significet uerbum in libris ueterum creber-
 time positum, susq; deq; Cap. IX.

Usq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his .n.
 omnibus modis dicitur) uerbum est ex ho-
 minum doctorum sermonibus, in poematis
 quoq; & in epistolis ueterum scriptum plurifa-
 riam, sed facilius reperiās, qui id uerbū ostendent: q̄
 qui intelligunt. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora
 uerba inuenimus: dicere ea properamus, non discere.
 significat autem, susq; deq; ferre, æquo animo esse,
 & quod accidit, non magnipendere. Atq; interdum
 negligere, & contēnere, et propemodū id ualet, qđ
 dicitur ἀναποπεῖν. Laberius in compitalibus.

Nunc tu lentus es, nunc tu, susq; deq; fers.

Mater familias tua in lecto aduerso sedet seruos
 sextatis uerbis nefarijs. Vtitur M. Varro in sisenna,
 uel de historia. Quod si non horum omnium similia

- essent principia, susq; deq; esset. Lucretius in tertio.
- » Verum hic ludus ibi susq; omnia, deq; fuerunt
- » susq; & deq; fuere in qua omnia ludus, iocusq;
- » Illud opus durum, ut setinum accessimus finem.
- ἐπὶ τὸ λοιπὸν,
- » Ut aiunt, montes Atnæ omnes asperi Athones.

Quid sint proletarij, quid capitecensi, quid item sit in. XII. tabulis assiduus, & quæ eius uocabili ratio sit.

Caput X.

- Tium erat quodam die Romæ in foro à ne gotijs, & læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confesso forte complurium Ennij liber ex annalibus. III. In eodẽ lib. uersus hi sunt
- » Proletarius publicatus scitisq; ferroq; (re.
- » Ornatur ferro nuyros, urbemq;, forumq;
- » Excubijs curant. Tũ ibi quæri coeptum est, qd esset proletarius. Atq; ego aspiciens quempiam in eo arca lo ius civile callentem familiarem meum rogabam, ut id uerbum nobis enarraret: & cum ille se iuris, non rei grammaticæ peritum esse respondisset: eo maxime inquam te dicere hoc oportet, quando, ut prædicat, es iuris peritus. Nãq; Ennius uerbum hoc ex XII tabulis uestris accepit: in quibus si recte commemorari, ita scriptum est. Adsiuouindex adsiuus esto. Proletario cui quinis uolet uindex esto. Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij, sed XII tabulas legi arbitrare. Et quid sit in ea lege proletarius cuius interpretare. Ego uero inquit dicere, atq; interpretari hoc debere, si ius faunorum, & ab originum didicissem.

sed enim cum proletarij, & adsidui, & sanates, & uades, & subuades, & uiginti quinque asses, & talio res, furtorumque; quaestiones cum lance, & licio euauerint, omnisque; illa XII tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centumuiralium causarum lege abeuntia lata consopita sit: studiū, scientiamque; ego praestare debeo iuris, & legum, uocumque; earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum poetam memoriae nostrae doctissimum praetereuntem conspeximus. Is a nobis salutatur, rogatusque; uti de sententia, deque; ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe inquit, Romana tenuissimi, pauperrimi que; erant: neque; amplius quam mille quingentum aeris in censum deferebant: proletarij appellati sunt. Qui uero nullo, aut perquam paruo aere censebantur: capitecensi uocabantur. Extremus autem census capite censorum aeris fuit. CCCLXXV. sed quoniam res, pecuniaque; familiaris obsidis uice, pignorisque; esse apud Rempublicam uidebatur: amorisque; in patriam fides quaedam in ea, firmiterque; erat: neque; proletarij, neque; capitecensium milites, nisi in tumultu maximo scribebantur: quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto & re, & nomine, quam capitecensiorum fuit. Nam & asperis Reipublicae temporibus, cum iuuentutis inopia esset: in militia tumultuariam legebantur. Armaque; ijs sumptu publico praebantur. Et non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, a munere, officioque; prolis edendae appellati sunt. quod cum re familiari parua minus possent Rempublicam iuuare: sobolis tamen gignendae copia ciuita-

tem frequētarent. capitecensos autem primus C. Ma-
 rius, ut quidam ferunt, bello ambrico difficillimis
 Reip. tēporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iu-
 gurthino, milites scripsisse traditur cum id factum
 ante, in nulla memoria extaret. A dsiduus in XII ta-
 bulis, pro locuplete, & facile munus faciente, dictus
 ab assibus, idest ære dando, cum id tempora Reip.
 postularent. Aut a' muneris pro familiari copia fi-
 ciendi assiduitate. Verba autem Sallustii in historia
 Iugurthina de C. Mario COS. et de capitecensis hæc
 sunt. Ipse interea milites scribere, non more maio-
 rum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat, capi-
 tecensos plerosq;. Id factum alij iopia bonorum, alij
 per ambitionem COS. memorabant: quod ab eo gene-
 re celebratus, auctusq; erat, et homini potentiā que-
 renti, egentissimus quisq; opportunissimus.

Historia ex Herodoti libris sumpta de Psyllorū
 interitu, qui in syrtibus Africānis colebant.

Caput XI.

g Ens in Italia Marforum orta fertur esse à
 Circes filio Marso. Propterea Marsis homi-
 nibus, quorum duntaxat familiæ cum ex-
 ternis cognationibus non dum etiam permixtæ corru-
 ptæq; sunt: ui quadam genitāli datum, ut serpentū
 uirulentorum domitores sint, & in centionibus her-
 barumq; succis faciant medelarum miracula. Hac
 eadem ui præditos esse quosdam uidemus, qui Psyl-
 li uocantur. Quorum nomine super & genere, cum
 in ueteribus literis quesisssem: in quarto deniq; He-

notati libro, fabulam hanc de Psyllis inuenimus. Psylli
 quondam fuisse in terra Africa, conterminos Na-
 mionibus: Austrumq; in finibus eorum quodam in
 tempore perquam ualidum, ac diutinum flauisse. Eo
 facta aquam omnem in locis, in quibus colebant: exa-
 ruisse. Psyllos re aquaria defectos eam iniuriam gra-
 uiter austro succensuisse. Decretumq; fecisse, uti armis
 sumptis ad austrum, perinde quasi ad hostem iure bel-
 licis repetitum proficiscerentur. Atq; ita profectis ue-
 nit austrum magno spiritus agmine uenisse obuiam.
 Eoq; uniuersos cum omnibus copijs, armisq; cumulis,
 uentibusq; arenarum superiectis operuisse. Eo facto
 Psyllo, ad unum omnes interisse. Itaq; eorum fines a
 Namionibus occupatos.

De ijs uocabulis, quæ Cloatius Verrius, aut satis
 inmoderate, aut nimis absurde, & illepide, ad origi-
 nem lingue græcæ redegit. Caput XII.

Cloatius Verrius in libris, quos inscripsit uer-
 borum à græcis tractorum, non pauca her-
 cle dicit curiose, et sagaciter conquisita, neq;
 non tamen quædam futilia, & friuola. Errare in-
 dictum est ἀπὸ τοῦ ἔρρειν. Versumq; infert Ho-
 meri, in quo id uerbum est, ἔρρει κακὴ γλῆνη. et illud
 ἐκ νήσου θάλασσαν ἐλέγχεζόντων.
 Item hallucinari factum scripsit ex eo, quod dicitur
 græce ἀλύειν. unde lucum quoq; esse dictum putat
 litera in c conuersa tarditatem quandam animi, &
 soporem, qui hallucinantibus plerumq; usuenit.
 Item falsum appellat quasi βῶσανον,

Et fascinare esse quasi βασιναίειν. Commodi haec
 sane omnia, et condecenter. sed in lib. quarto. Fœne-
 rator inquit, appellatus est, quasi φανερότερον ἀπὸ
 τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χριστότερον, quonia id genus
 hominum speciem ostendunt humanitatis, et com-
 modi esse uideantur inopibus numos desideranti-
 bus. Idq; dixisse, ait Hypsicraten quem piam gram-
 maticum, cuius libri sane nobiles sunt super ijs, que
 à græcis accepta sunt. siue hoc autem ipse Cloatius, si-
 ue nescio quis alius nebulo effutiuit, nil potest dici in-
 sulfius. Fœnerator enim sicut Mar. V arro in lib. ter-
 tio de sermone latino scripsit, a fœnore est nomina-
 tus. Fœnus autem dictum à foetu, et quasi à foenora
 quadam pecuniæ parientis, atq; in crescentis, et id-
 circo et M. Catonem, et cæteros ætatis eius fœnera-
 torem sine, a, litera pronuntiasse tradit, sicuti fœtus
 ipse, et fœcunditas appellata.

Quid sit municipium, et quid a colonia differat,
 et quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio,
 ac proprietas, atq; inibi quod D. Adrianus in sena-
 tu de iure, atq; uocabulo municipium uerba fecit.

Caput

XIII.

Municipes, et municipia uerba sunt dicta si-
 m alia, et usu obuia: et neuiquam reperias
 qui hæc dicat, quin scire se plane putet qd
 dicat. sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus e-
 nim ferè nostrum est, qui cum ex colonia Po. Ro. sit,
 non et se municipem esse, et populares suos munici-
 pes esse dicat, quod est a ratione, et a ueritate longe
 auersum.

sum. sic adeo & municipia quid, & quo iure
 sint, quantumq; a colonia differant: ignoramus. Exi-
 stimusq; meliore conditione esse colonias: quã mu-
 nicipia. de cuius opinionis tã promistæ erroribus D-
 Adrianus in oratione, quã de Italicensibus, unde
 ipse ortus fuit: in senatu habuit: peritissime disseruit.
 morariq; se ostendit, quod & ipsi Italicenses, et quæ-
 dam item alia municipia antiqua, in quibus vti cen-
 ses nominat, cum suis moribus, legibusq; uti possent:
 in suis coloniarũ mutari gestuerint. Prænestinos au-
 tem refert maximo opere a Tiberio imperatore petis-
 se, orasseq; ut ex colonia in municipij statum redige-
 rentur. Idq; illis Tiberium pro referenda gratia tri-
 buisse: quod in eorum finibus sub ipso oppido, ex ca-
 pituli morbo reualuisset. Municipales ergo sunt cives Ro-
 mani ex municipijs suo iure, & legibus suis utentes
 munere tantum cum Po. Ro. Honorarij participes,
 quo munere capeffendo appellati uidentur, nullis
 alijs necessitatibus, neq; ulla Po. Ro. lege adstricti, cū
 nunquam populus eorum fundus factus esset. Primos
 uero municipales sine suffragij iure, Cærites esse factos
 accepimus. Concessumq; illis, ut ciuitatis Romanæ ho-
 norem quidem caperent: sed negotijs tamen, atq; one-
 ribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis, custo-
 ditq;. Hinc tabulæ cærites appellatæ uersa uice, in
 quas CENS. referri iubebãt, quos notæ causa suffra-
 gij priuabant. sed coloniarum alia necessitudo est.
 Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem. Nec suis
 iudicijs nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ
 sunt. Et iura, institutaq; omnia Po. Ro. non sui arbi-

trij habent. Quæ tamen conditio, cum sit magis obnoxia, & minus libera: potior tamen, & præstabilior existimatur propter amplitudinē, maiestatemq; Po. Ro. cuius istæ colonie, quasi effigies parvæ, simul lachra q; esse quædam videntur, & simul quia obscuræ, oblitteratæq; sunt municipiorū iura, quibus uti id per ignorantiam non queunt.

Quod M. Cato differre dixit properare, & festinare. Et quā commode Verrius Flaccus verbum, quod est festinat, interpretatus sit. Cap. XIII.

Festinare, & properare idē significare, atq; in eandem rem dici videntur. sed M. Cato id differre existimat: eaq; hoc modo divisa verba sunt ipsius ex oratione, quam de suis virtutibus habuit, aliud est properare, aliud festinare.

” Qui unum quid mature transigit: is properat: qui multa simul incipit, neq; perficit: is festinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentie huius festinat inquit, à fando dicitur, quoniam isti ignaviores, qui nihil perficere possunt: plus uerborū quod operæ habēt. sed id nimis coactum, atq; absurdum videtur. Neq; tanti momenti esse potest prima in utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diversa verba festinare, & fari; eadem uideri debeant. Commodius autem, propiusq; uisum est festinare, quasi fessum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est: is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdicibus scri-
ptum reliquerit, & quid Theopompus de lepori-
bus.

Caput

XV.

Theophrastus philosophorum peritissimus
omnes in Paphlagonia perdices bina corda
habere dicit. Theopompus in Bisaltia lepo-
res bina iecora.

A grippas a' partus ægri, & improspere uicio ap-
pellatos. Deq; ijs, duabus, quæ uocantur Prosa, et Post-
uerta.

Caput

XVI.

Vorū in nascendo non caput, sed pedes pri-
mi extiterāt: qui partus difficillimus, æger-
rimusq; habetur. A grippæ appellati uocantur
ab ægritudine, & pedibus. Confixos esse autē
pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos sur-
sum pedibus elatis non ut hominis natura est, sed ut
arboris. Nā pedes, crurāq; arboris appellat ramos.
Caput stirpem, atq; caudicem. Quando igitur in-
quit, contra naturam forte conuersi in pedes, bra-
chijs plerunq; diductis retineri solent, ægriusq;
nunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecian-
di gratia aræ statuae sunt Romæ duabus carmenti-
bus, quarum altera Postuerta nominata est. Prosa
altera, a' recti, peruersiq; partus & potestate, &
nomine.

Quæ ratio uocabuli sit ægri uaticani.

Caput

XVII.

G 2

A. GEL.

e
 Tagrum uaticanum, & eiusdē agri Deū
 præsidentem appellatum acceperamus à uati-
 canijs, quæ ui, atq; iſtinctu eius Dei in eo a-
 gro fieri ſolita eſſent. ſed præter hanc cauſam Mar-
 Varro in libris diuinarum, aliam eſſe tradit iſtus
 nominis rationem. nam ſicut Aius inquit, Deus ap-
 pellatus, ar aq; ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima noua
 uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vati-
 canus Deus nominatus, penès quem eſſent uocis huma-
 næ initia: quoniam pueri ſimulatq; parti ſunt: eam
 primam uocem edunt: quæ prima in uaticano ſille-
 ba eſt. Idcircoq; uagire dicitur, exprimente uerbo ſo-
 num uocis recentis.

Lepida quædam memoratu, & cognitu de parte
 Geometriæ, quæ òmniū appellatur. Et itē alia, quæ
 μετρικὴ, Et tertia itidem, quæ dicitur ναυονικὴ.

Caput

XVIII.

p
 Ars quædam Geometriæ òmniū appella-
 tur, quæ ad oculos p̄tinet. Pars altera, quæ
 ad aures, ναυονικὴ uocatur, qua muſiciant
 fundamento artis ſuæ utuntur. Vtraq; harum ſpatijs,
 & interuallis linearum, et ratione numerorum con-
 ſtat. òmniū facit multa demiranda, id genus, ut in
 ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant.
 Item ut ſpeculum in loco certo poſitum, nihil imagi-
 net, aliorum translatum faciat imagines. Item ſi re-
 ctius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiſmodi, ut
 caput deorſum uideatur, pedes ſurſum. Reddit etiam
 cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq; uisiones fallant:

ut quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiât.
 Quæ procul ab oculis sunt, minora. *κωνονικὴ*
 autem longitudo, & altitudines uocis emetitur. Lon-
 gior mensura uocis *ρὺθμὸς* dicitur. altior *μέλος*.
 Est & alia species *κωνονικῆς*, quæ appellatur
μετρικὴ, per quâ syllabarum longarum, & bre-
 uium, & mediocrium iunctura, et modus congruës
 cum principijs Geometriæ aurium mensura exami-
 natur. sed hæc inquit M. Varro, aut omnino non di-
 scimus: aut prius desistimus, quâ intelligamus, cur di-
 scenda sint. Voluptas autem inquit, uel utilitas taliũ
 disciplinarum in post principijs existit: cum perfe-
 ctæ, absolutæq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ,
 & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fi-
 dicane Arione. Caput XIX.

Eleri admodum, & cohibili oratione, uo-
 cumq; filo tereti, & candido fabulam scri-
 psit Herodotus super fidicane illo Arione.
 Vetus inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit.
 In loco, & oppido methymnæus, terra, atq; insula o-
 mni Lebius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Peria-
 der amicum, amatumq; habuit artis gratia. Is inde
 a rege proficiscitur terras inclytas Siciliam, atq; Ita-
 liam uisere. Vbi eò uenit, auresq; omniũ, mentesq;
 in ueriusq; terræ urbibus demulsit: In quæstibus i-
 sic, & uoluptatibus, amoribusq; hominum fuit. Is
 nam postea grandi pecunia, & re bona multa copio-

20 sus Corinthum instituit redire. Nauem igitur, et nau-
 21 tas, ut notiores, amicioresq; sibi Corinthios, delegit.
 22 Sed eo Corinthios homine accepto, nauiq; in altu pro-
 23 uecta, praedae, pecuniaeq; cupidos cepisse consilium
 24 de necando Arione. Tum illum ibi perniciae intelle-
 25 cta, pecuniam, caeteraq; sua ut haberent: dedisse mi-
 26 tam modo sibi ut parcerent: orauisse: Nautas precem
 27 eius harum commiserunt esse illatenus, ut ei necem
 28 adferre per uim suis manibus temperarent: Sed im-
 29 perauisse, ut iam statim coram desiliret praecipis in
 30 mare. Homo inquit, ibi territus spe omni uita perdi-
 31 ta, id unum postea orauit, ut prius, quam mortem
 32 oppeteret: induere permitterent sua sibi indumenta,
 33 et fides capere, et canere carmen casus illius sui con-
 34 solabile. Feros, et immanes nauitas prolubium ta-
 35 men audiendi subit. Quod orauerat, impetrat. atq;
 36 ibi mox de more anctus, amictus, ornatus, stansq;
 37 in summae puppis foro carmen, quod orthium dici-
 38 tur, uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus
 39 cum fidibus, ornatuq; omni, sicut stabat, canebatq;
 40 eiecit sese procul in profundum. Nautae haudqua-
 41 quam dubitantes quin perisset, cursum, quem facere
 42 coeperant: tenuerunt. Sed nouu, et mirum, et piuum
 43 facinus contigit. Delphinum repente inter undas ad-
 44 nauisse, et dorso super fluctus edito uectauisse. In-
 45 columiq; eum corpore, et ornatu, Tænarum in ter-
 46 ram Laconicam deuexisse. Tum Arionem prorsus ex
 47 eo loco Corinthum petiuisse. Talemq; Periandro Re-
 48 gi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse. Eiq;
 49 rem, sicuti acciderat, narrauisse. Regem istac parum

credidisse. Arionem, quasi falleret, custodiri iussisse. Nautas reuolutos, ablegato Arione, dissimulanter interrogasse: ecquid audissent in ijs locis, unde uenissent: super Arionem? Eos dixisse, hominem cum inde irent in terra Italia fuisse: eumq; illic bene agitare: & studijs, delectationibusq; urbium florere: atq; in gratia, pecuniaq; magna fortunatum esse. Tum inter hæc eorum uerba Arionem cum fidibus, & indumentis, cum quibus se in salum eiacularat: exitisse. Nautas stupefactos, conuictosq; ire inficias non quisse. Eam fabulã dicere Lesbios, et Corinthios, atq; esse fabulæ argumentum, quod simulachra duo abeant ad Tanarum uiserentur. Delphinus uehens, et homo insidens.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII.

LIBER XVII.

Quod Gallus Asinius, & Largus Licinius sententiam M. Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quã dixit pro M. Cœlio: & quid aduersus homines stolidissimos pro eadẽ sententia uere, dignèq; dicta posuerunt.

Caput I.

T quidam fuerunt, monstra hominum, q de Dijs immortalibus impias, falsasq; opiniones prodiderunt: ita nonnulli tam prodigiosi, tamq; uecordes extiterunt (in quibus